

تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات (۱۳۷۵-۱۳۸۵)

محمدکریم صابری^۱

زهرة نیکخواه^۲

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی الگوهای رفتاری فارغ‌التحصیلان دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی از ابتدا تا اردیبهشت ۱۳۸۶ در چگونگی استفاده از منابع علمی پرداخته است. روش پژوهش، تحلیل استنادی است و در این پژوهش کوشش شده با تجزیه و تحلیل ۲۶۵۱ استناد از مآخذ ۳۵ پایان‌نامه دکتری، میانگین تعداد استنادها، نوع منابع مورد استفاده، زبان، نیم‌عمر و پربسامدترین نویسندگان فارسی و لاتین تعیین گردد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که کتاب‌ها با تعداد ۱۰۴۲ استناد (۳۹/۳ درصد) بالاترین میزان استناد را دارند و میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه ۷۵/۷۴ است. زبان فارسی با ۱۴۶۷ (۵۵/۳۸ درصد) بیشترین استناد را دارد. عباس حری با ۳۴ استناد و جنیفر راولی با ۷ استناد پربسامدترین نویسندگان فارسی و لاتین هستند. کتاب‌های «مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی» با ۱۰ استناد و "Encyclopedia of Library and information science" با ۹ استناد، پربسامدترین کتاب‌های فارسی و لاتین هستند. نشریات «اطلاع‌رسانی» با ۴۵ استناد و "College and Research Libraries" با ۲۷ استناد به‌عنوان پربسامدترین نشریات فارسی و لاتین مشخص شدند. نتایج پژوهش، همچنین نشان می‌دهد که کتاب‌های فارسی با ۲۴ سال و یک ماه بالاترین و نشریات لاتین با ۱۳ سال، پایین‌ترین میانگین نیم‌عمر را دارند.

کلیدواژه‌ها

تحلیل استنادی، پایان‌نامه‌های دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی، علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی.

مقدمه

به موازات گسترش علوم جدید، روش‌های تحقیق و پژوهش نیز متنوع شد و روزه‌روز بر کاربرد ریاضی و آمار در علوم مختلف تأکید گردید. به طوری که با ورود روش‌های آماری و ریاضی در تحقیقات علمی، حوزه‌هایی مانند اقتصادسنجی^۲، زیست‌سنجی^۳، شیمی‌سنجی^۴، روان‌سنجی^۵، جامعه‌سنجی^۶ و ... ظهور کرد (۱: ۱۸۳-۲۰۹). در این میان حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز بی‌بهره نماند و با ورود روش‌های ریاضی و آمار در این حوزه به مقوله‌هایی مانند کتاب‌سنجی و اطلاع‌سنجی برمی‌خوریم.

بنا به گفته کریشان کومار (۱۳۷۴) فنون کتاب‌سنجی به سه دسته تقسیم می‌گردد: الف) شمارش، ب) توزیع بسامد انتشارات از نظر رتبه و اندازه، ج) تحلیل استنادی (۲: ۳). تحلیل استنادی کاربردهای زیادی دارد، گارفیلد^۸ (۱۹۷۹) معتقد است که تسهیل مراحل تحقیق و افزایش نتایج تحقیق با استفاده از تحلیل استنادی میسر است. او همچنین اظهار می‌دارد با استفاده از روش تحلیل استنادی می‌توان تاریخ علم را مطالعه کرد. به علاوه، گارفیلد (۱۹۷۹) می‌گوید که رابطه فکری و علمی در میان تحقیقات قبلی را می‌توان از طریق تحلیل استنادی توصیف نمود (۱۱: ۳۸). در تحلیل استنادی، محقق با شمارش تعداد استنادهای به کار رفته در متون مختلف مانند نشریات، پایان‌نامه‌ها و ... به تحلیل و ارزیابی آن‌ها می‌پردازد.

یکی از منابعی که می‌توان به کمک روش تحلیل استنادی مورد تحلیل و بررسی قرار داد، پایان‌نامه‌ها هستند که به‌عنوان یکی از منابع مهم در امر تحقیقات از دو نظر مورد توجه قرار می‌گیرند: ۱- متن پایان‌نامه‌ها که از نظر جنبه‌های کاربردی در علوم مختلف حائز اهمیت است. ۲- منابع به کار رفته در نوشتن آن‌ها که به‌عنوان یک کتاب‌شناسی گزیده در آن موضوع قابل توجه است و می‌توان با تجزیه و تحلیل همین منابع مورد استفاده، علاوه بر تعیین نحوه عمل تحقیقات قبلی، راه را برای تحقیقات آینده هموارتر نمود (۱۳: ۳).

بیان مسئله

پایان‌نامه یا رساله، یک کار تحقیقی جدی برای دانشجویان دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری به‌شمار می‌رود. دانشجویان در نوشتن پایان‌نامه به اطلاعات و منابع اطلاعاتی به زبان‌ها و شکل‌های مختلفی نیاز دارند، ولی اینکه کدام شکل از انتشارات اعم از کتاب، نشریه، مقاله، کنفرانس و ... بیشترین کاربرد را در میان حجم عظیم انتشارات برای دانشجویان رشته کتابداری دارد، مسئله‌ای است که در پی کشف آن هستیم تا با شناسایی این منابع، به دانشجویانی که در آینده می‌خواهند تحقیقاتی از این نوع را به انجام رسانند، یاری رسانیم. این پژوهش در نظر دارد با تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های دکتری کتابداری، به بررسی الگوی رفتار علمی دانشجویان در

3. Econometrics
4. Biometrics
5. Chemometrics

6. Psychometrics
7. Sociometrics
8. Garfield

چگونگی استفاده از منابع علمی بپردازد.

اهمیت پژوهش

اعتبار پژوهشی پایان‌نامه‌ها از دو نظر مورد توجه قرار می‌گیرد، یکی ماهیت مسئله تحقیق و دیگری منابع و مآخذ پایان‌نامه‌ها. دانشجوی، در تدوین رساله خود ناگزیر است برای یافتن سابقه کار و شواهد تحقیق، متون و منابع مختلفی را جستجو نموده و مورد استفاده قرار دهد. لذا ماهیت منابع و روی آوردن به اسناد و مدارکی که شناسایی و دستیابی به آن‌ها به دشواری صورت گرفته، سبب می‌شود که فهرست مآخذ پایان‌نامه‌ها منبع بسیار با ارزشی برای آگاهی نسبت به متون مربوط به یک موضوع خاص باشند. به همین دلیل در معرفی کتاب‌شناسی‌ها، فهرست مآخذ پایان‌نامه‌ها در صدر منابع مورد توصیه قرار می‌گیرد (۴).

با استفاده از یافته‌های این پژوهش می‌توان به تازگی و یا قدیمی بودن اطلاعات مورد استفاده پی برد و درجه مفید بودن منابع اطلاعاتی را از طریق تعداد دفعات استناد و مراجعه دانشجویان به آن‌ها تعیین کرد. علاوه بر این، نتایج حاصل از این پژوهش این امکان را فراهم می‌سازد که با دقت در تهیه منابع اطلاعاتی، به راهبردی عملی جهت بهبود وضعیت و کارایی کتابخانه دست یابیم.

اهداف پژوهش

اهداف اصلی

هدف اصلی این پژوهش، تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های دکتری علوم کتابداری و

اطلاع‌رسانی واحد علوم و تحقیقات، از ابتدا تا اردیبهشت ۱۳۸۶ و همچنین بررسی الگوی رفتاری فارغ‌التحصیلان در چگونگی استفاده از منابع علمی است.

اهداف فرعی

- ۱- تعیین میزان استناد به منابع و میانگین کل استنادها،
- ۲- تعیین وضعیت زبانی استنادها،
- ۳- تعیین الگوی نویسندگی مقالات،
- ۴- تعیین سیاهه درجه‌بندی شده نویسندگان، عنوان‌ها و نشریات ادواری،
- ۵- تعیین نیم‌عمر انواع منابع مورد استناد.

فرضیه‌ها

- ۱- کتاب‌ها دارای بیشترین استناد هستند.
- ۲- بیش از ۵۰ درصد استنادها مربوط به منابع منتشر شده به زبان انگلیسی است.

سؤالات پژوهش

- ۱- میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه چقدر است؟
- ۲- توزیع فراوانی استنادها برحسب نوع منبع مورد استناد چگونه است؟
- ۳- توزیع فراوانی انواع منابع به تفکیک زبان چگونه است؟
- ۴- الگوی نویسندگی مقالات فارسی و لاتین چگونه است؟
- ۵- پراستنادترین نویسندگان فارسی و لاتین کدامند؟
- ۶- پراستنادترین کتاب‌ها و نشریات فارسی و لاتین کدامند؟

۷- نیم‌عمر کتاب‌ها و نشریات فارسی و لاتین چقدر است؟

۲- عدم رعایت اصول صحیح کتاب‌نامه‌نویسی در برخی از پایان‌نامه‌ها.

تعاریف مفهومی و عملیاتی

استناد: یادداشت ارجاعی به اثری که از آن عبارتی نقل شده یا ارجاعی به یک اثر یا یک منبع موثق به منظور اثبات یک مطلب یا نظر داده شود تا اندازه‌ای نامفهوم است؟؟ (۶: ۱۴). منظور از استنادها در این پژوهش، فهرست منابع و مآخذ موجود در آخر پایان‌نامه‌های دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی واحد علوم و تحقیقات است.

تحلیل استنادی: یکی از روش‌های کتاب‌سنجی است که به ارزیابی متون علمی براساس شمارش استنادهای تعلق گرفته به آن متون می‌پردازد (۱۱: ۳۴).

نیم‌عمر: محاسبه ارزش مدرکی معین با کم کردن سال نشر آن از میانه سال‌های نشر مدارکی که در آن‌ها به آن مدرک استناد شده است (۸: ۹۱).

متغیرهای اساسی پژوهش

متغیر مستقل: پایان‌نامه‌هایی که مورد بررسی استنادی قرار می‌گیرند، متغیر مستقل هستند.

متغیر وابسته: منابع و مآخذی که در پایان‌نامه‌ها به آن‌ها استناد شده است، متغیر وابسته هستند.

محدودیت‌های پژوهش

۱- کامل نبودن اطلاعات کتاب‌شناختی برخی از مآخذ مورد مطالعه.

پیشینه پژوهش

مروری بر پژوهش‌های انجام گرفته نشان می‌دهد که استفاده از فنون کتاب‌سنجی در تحلیل مقالات و پایان‌نامه‌ها بسیار رایج است، که در اینجا به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌شود:

- عصاره (۱۳۶۵)، قانون برادفورد را در مورد مجلات پزشکی دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی و مشهد در سال‌های ۱۳۵۴-۱۳۶۵ مورد بررسی قرار داد و مجلات هسته را در هر یک از دانشگاه‌ها مشخص نمود. نتایج پژوهش وی بیانگر کم بودن تعداد مجلات هسته و پایین بودن استفاده از منابع فارسی و میزان بالای مصرف منابع و متون لاتین است (۱۰).

- ریاحی نیا (۱۳۷۲)، با استفاده از تحلیل استنادی، مآخذ ۲۰۳ پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی را بررسی کرد. یافته‌های پژوهش وی نشان می‌دهد که بیشترین میزان استناد با ۲۸/۷ درصد به کتاب‌های لاتین اختصاص دارد (۵).

- شفیعی (۱۳۷۹)، پایان‌نامه خود را تحت عنوان «تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان رشته زبان و ادبیات عرب دانشکده ادبیات دانشگاه تهران سال‌های ۷۰-۱۳۷۷» به انجام رساند. نتایج پژوهش شفیعی نشان می‌دهد که کتاب با اختصاص ۹۸ درصد استنادها، بالاترین میزان استناد را داشته است (۷).

- تیمورخانی (۱۳۸۱)، در پایان‌نامه خود

با عنوان «تحلیل استناد مقالات تألیفی فصلنامه کتاب» به بررسی الگوی رفتار علمی مؤلفان نشریه فصلنامه کتاب در ارتباط با چگونگی استفاده از منابع علمی پرداخته است. این پژوهش که به صورت تحلیل استنادی انجام گرفته، نشان می‌دهد که در مجموع ۱۹۸ مقاله، تعداد ۱۷۳۰ استناد وجود دارد و بالاترین استنادها مربوط به کتاب و ۴۸/۶۱ است (۳: ۳۲-۴۵).

- شهریاری (۱۳۸۵) با استفاده از روش تحلیل استنادی به بررسی وضعیت استنادها در مقالات فصلنامه علوم اطلاع‌رسانی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران از آغاز تا سال ۱۳۸۱ پرداخته است. در مجموع ۱۳۳۰ استناد از مقالات را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که از مجموع ۲۶۶ مقاله چاپ شده، ۱۵۹ مقاله، تألیف و ۱۰۷ مقاله، ترجمه است. ۸۱/۷ درصد استنادها در حوزه کتابداری و ۱۸/۳ درصد غیرکتابداری و یا نامشخص بوده‌اند (۸: ۸۹-۱۰۲).

- تصویری قمصری و جهان‌نما (۱۳۸۵) در پژوهش مشترکشان با عنوان «تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های پژوهشگران پژوهشکده مهندسی جهادکشاورزی» به تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های ارائه شده توسط پژوهشگران پژوهشکده در فاصله سال‌های ۶۶-۱۳۸۴ پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داده است که میانگین استناد در هر پایان‌نامه حدود ۴۱/۹ است و بالاترین میزان استناد با ۵۰/۷ درصد، مربوط به نشریات ادواری است (۲: ۷۵-۸۸).

- اش^۹ (۱۹۷۴)، در آمریکا پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری بهداشت را در پنج دانشگاه مختلف مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش وی بیانگر این است که مجلات با ۵۲ درصد و کتاب‌ها با ۲۸ درصد در رتبه‌های اول و دوم قرار دارند (۱۴: ۹۵-۱۰۳).

- لعل^{۱۰} (۱۹۹۰)، در پژوهش خود ۲۲ رساله دکتری خاک‌شناسی دانشگاه کشاورزی راجند را مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش وی به این صورت است که از ۴۳۶۱ استناد، ۷۲/۵ درصد از استنادها به نشریات ادواری، ۸/۷ درصد استنادها به انتشارات دولتی، ۶/۷ درصد استنادها به کتاب، ۵/۵ درصد به راهنماها، ۳/۸ درصد به بولتن‌ها و ۲/۸ درصد استنادها به پایان‌نامه‌ها مربوط بوده است (۱۶: ۶۷-۷۳).

- گودن^{۱۱} (۲۰۰۱)، با استفاده از روش تحلیل استنادی ۳۰ پایان‌نامه بخش شیمی در دانشگاه اوهایو را در سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۰۰ مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش او نشان می‌دهد که ۸۵/۸ درصد استنادها به مقالات نشریات ادواری بوده است (۱۵).

- شوکن و کوشیک^{۱۲} (۲۰۰۴)، در پژوهش مشترکشان به تحلیل استنادی مآخذ ۶۱ مقاله چاپ شده در نشریه Journal of Plant Physiology پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که ۸۱ درصد از استنادها به نشریات ادواری اختصاص داشته و قدمت بیشتر استنادها، کمتر از ۲۰ سال است (۱۷: ۱۰۴-۱۰۷).

9. Ash

10. LaL

11. Gooden

12. Shokeen & Kaushik

روش پژوهش و گردآوری اطلاعات

جامعه پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه پایان‌نامه‌های دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی تهران- واحد علوم و تحقیقات از آغاز تا اردیبهشت ۱۳۸۶ است. تعداد پایان‌نامه‌های دکتری کتابداری که تا تاریخ مذکور در دانشگاه فوق موجود بوده‌اند، ۳۶ عنوان است که از ۳۶ عنوان پایان‌نامه موجود، ۱ پایان‌نامه به علت نداشتن اطلاعات کتاب‌شناختی حذف گردید و بدین ترتیب مآخذ ۳۵ پایان‌نامه که در مجموع شامل ۲۶۵۱ استناد بودند، مورد بررسی قرار گرفتند.

روش پژوهش و توجیه اعتبار آن

روش پژوهش، تحلیل استنادی است که یکی از شیوه‌های کتاب‌سنجی است. مهم‌ترین مزیت این روش امکان عملی انجام آن و دور ماندن از تعصب‌ها و اعمال نظرهای شخصی در نتایج تحقیق است که در برخی از روش‌ها تا حدودی دیده می‌شود (۹).

روش و ابزار گردآوری اطلاعات

ابتدا از بخش منابع و مآخذ پایان‌نامه‌های مورد بررسی رونوشتی تهیه شد و سپس اطلاعات کتاب‌شناختی استنادها براساس نوع محل‌های اطلاعاتی، عنوان، نویسنده، محل نشر و سال نشر بر روی برگه‌هایی که از قبل تهیه شده بود، ثبت گردید.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

پس از انتقال اطلاعات تمام منابع بر روی

برگه‌های مخصوص، برگه‌ها بر اساس نوع منبع و زبان منبع از هم جدا شدند. سپس استنادها به تفکیک، شمارش و بسامد هر کدام تعیین شد، آنگاه داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار اکسل در راستای پژوهش، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول پژوهش: میانگین تعداد استناد

برای هر پایان‌نامه چقدر است؟

برای پاسخ به سؤال اول پژوهش، بعد از بررسی کلیه استنادها، مشخص شد که در مجموع، ۲۶۵۱ استناد در ۳۵ پایان‌نامه مورد مطالعه وجود دارد. بنابراین، میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه ۷۵/۷۴ به دست آمد.

سؤال دوم پژوهش: توزیع فراوانی

استنادها برحسب نوع منبع مورد استناد چگونه است؟

جدول ۱، در پاسخ به سؤال دوم پژوهش ترسیم شده است. جدول مذکور نشان می‌دهد که بیشترین میزان استناد با ۱۰۴۲ استناد (۳۹/۳ درصد) مربوط به کتاب بوده و بعد از آن نشریات با ۹۲۲ استناد (۳۴/۸ درصد)، پایان‌نامه‌ها با ۲۷۰ استناد (۱۰/۱ درصد) مقالات کنفرانس با ۱۶۳ استناد (۶/۲ درصد)، وب‌سایت‌ها با ۹۶ استناد (۳/۶ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. قابل ذکر است که از مجموع ۲۶۵۱ استناد، ۱۵۸ استناد به منابع متفرقه بوده است. نتایج این بخش، فرضیه اول پژوهش را مبنی بر این که کتاب‌ها دارای بیشترین استناد هستند، تأیید می‌کند.

جدول ۱. توزیع فراوانی اسنادها و متوسط آن‌ها بر حسب نوع منبع مورد استناد

نوع منبع مورد استناد	فراوانی	درصد فراوانی	میانگین
کتاب	۱۰۴۲	۳۹/۳	۲۹/۷۷
نشریه	۹۲۲	۳۴/۸	۲۶/۳۴
پایان‌نامه	۲۷۰	۱۰/۱	۷/۷۲
وب‌سایت	۹۶	۳/۶	۲/۷۴
مقالات کنفرانس	۱۶۳	۶/۲	۴/۶۵
دیگر منابع	۱۵۸	۶	۴/۵۲
جمع	۲۶۵۱	۱۰۰	۷۵/۷۴

نتایج این بخش، فرضیه دوم پژوهش را مبنی بر اینکه بیش از ۵۰ درصد اسنادها مربوط به منابع منتشر شده به زبان انگلیسی هستند، رد می‌کند.

در اسنادهایی که به منابع انگلیسی زبان شده است، نشریات لاتین با ۴۹۲ اسناد (۱۸/۵۶ درصد) در بالاترین رده قرار دارند و پس از آن کتاب‌های لاتین با ۳۶۳ اسناد (۱۳/۷۰ درصد)، وب‌سایت‌های انگلیسی زبان با ۹۶ اسناد (۳/۶۳ درصد)، مقالات کنفرانس با ۸۵ اسناد (۳/۲۰ درصد) در رده‌های بعدی قرار دارند. پایان‌نامه‌های انگلیسی با ۵۹ اسناد (۲/۲۳ درصد) در آخرین رده قرار دارند و ۲۹ اسناد از مجموع ۱۱۲۴ اسناد انگلیسی به منابع متفرقه بوده است.

در بررسی اسنادهای مورد مطالعه فقط ۵۲ اسناد به زبان عربی مشاهده شد که ۵۱ اسناد متعلق به کتاب‌های عربی و فقط یک اسناد به نشریات عربی بوده است.

در مجموع، ۶ اسناد به منابع فرانسوی زبان شده که ۴ اسناد مربوط به کتاب و ۲ اسناد به نشریات فرانسوی زبان است.

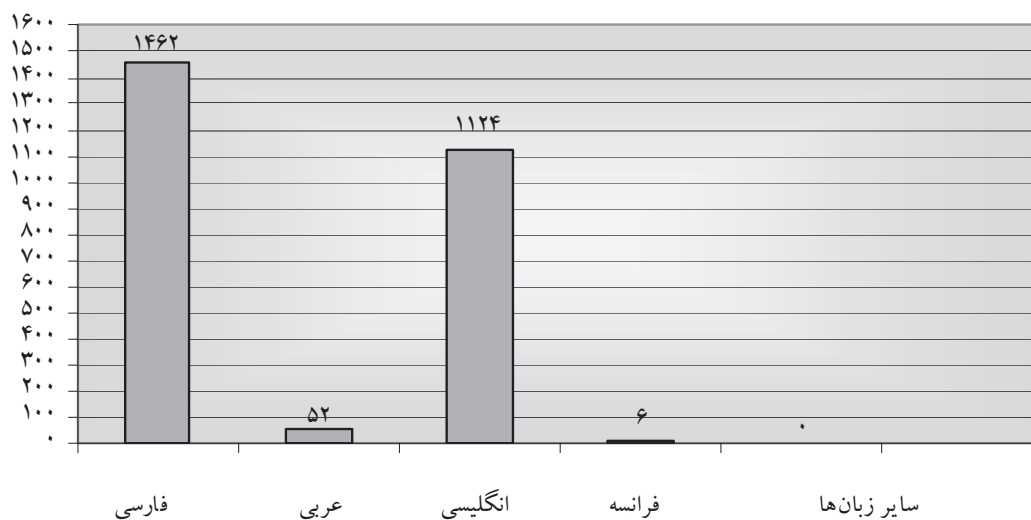
سؤال سوم پژوهش: توزیع فراوانی انواع منابع به تفکیک زبان چگونه است؟

جدول ۲ و نمودار ۱ در پاسخ به سؤال سوم پژوهش ترسیم شده‌اند و نشان می‌دهند که منابع فارسی با ۱۴۶۷ اسناد (۵۵/۳۸ درصد) از مجموع ۲۶۵۱ اسناد بیشترین میزان استناد را به خود اختصاص داده‌اند. زبان انگلیسی با ۱۱۲۴ اسناد (۴۲/۴۱ درصد) در رتبه دوم و زبان عربی با ۵۲ اسناد (۱/۹۸ درصد) در رتبه سوم قرار دارند و زبان فرانسه فقط ۶ اسناد از مجموع ۲۶۵۱ اسناد را به خود اختصاص داده که معادل ۰/۲۳ درصد از اسنادهاست.

بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که در منابع فارسی، کتاب با ۶۲۲ اسناد در مقابل ۳۶۳ اسناد به کتاب‌های لاتین، بیشترین استناد را به خود اختصاص داده است. بعد از کتاب، پایان‌نامه‌های فارسی با ۲۱۱ اسناد، مقالات کنفرانس با ۷۸ اسناد قرار دارند. در ضمن ۱۲۹ اسناد از مجموع ۱۴۶۷ اسناد فارسی به منابع متفرقه است و باید به این نکته اشاره کرد که در میان منابع فارسی هیچ استنادی به وب‌سایت‌های فارسی زبان مشاهده نشد.

جدول ۲. توزیع فراوانی انواع منابع به تفکیک زبان

سایر زبان ها		فرانسه		عربی		انگلیسی		فارسی		زبان
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۰	۰	۰/۱۵	۴	۱/۹۴	۵۱	۱۳/۷۰	۳۶۳	۲۳/۴۸	۶۲۲	کتاب
۰	۰	۰/۰۸	۲	۰/۰۴	۱	۱۸/۵۶	۴۹۲	۱۶/۱۲	۴۲۷	نشریه
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲/۲۳	۵۹	۷/۹۶	۲۱۱	پایان نامه
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳/۶۳	۹۶	۰	۰	وب سایت
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳/۲۰	۸۵	۲/۹۵	۷۸	مقالات کنفرانس
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱/۰۹	۲۹	۴/۸۷	۱۲۹	دیگر منابع
۰	۰	۰/۲۳	۶	۱/۹۸	۵۲	۴۲/۴۱	۱۱۲۴	۵۵/۳۸	۱۴۶۷	جمع

نمودار ۱. توزیع فراوانی اسنادها برحسب زبان

استندهایی که به زبان فارسی و انگلیسی بودند، از نظر الگوی نویسندگی مورد مطالعه قرار گرفتند. همان طور که در جدول ۳

سؤال چهارم پژوهش: الگوی نویسندگی مقالات فارسی و لاتین چگونه است؟
برای پاسخ به سؤال چهارم پژوهش، کلیه

مشاهده می‌شود، یافته‌ها نشان می‌دهد که ۱۲۹۲ استناد دارای یک نویسنده هستند که سهم استنادهای فارسی ۶۷۸ استناد و سهم استنادهای انگلیسی، ۶۱۴ استناد بوده است. ۱۷۰ استناد دارای ۲ نویسنده هستند که سهم استنادهای فارسی، ۳۸ و سهم استنادهای انگلیسی ۱۳۲ استناد بوده است. ۳۲ استناد دارای ۳ نویسنده بوده‌اند که سهم استنادهای فارسی ۳ استناد و سهم استنادهای انگلیسی ۲۹ استناد است. ۲۷ استناد، بیش از سه نویسنده داشته‌اند که سهم استنادهای فارسی ۹ و سهم استنادهای انگلیسی ۱۸ استناد بوده است. ۷۲ استناد از مجموع استنادهای مطالعه شده به زبان فارسی و انگلیسی متعلق به تنالگان‌هاست که سهم منابع فارسی ۴۹ و سهم منابع انگلیسی ۴۵ استناد است و ۱۴۲ استناد، فاقد نویسنده بوده‌اند که از این میان سهم استنادهای فارسی با ۱۱۹ استناد بیشتر از

استنادهای لاتین با ۴۵ استناد است. نتایج این بخش نشان می‌دهد که بیشترین مقالات مورد استناد، مقالات یک نویسنده‌ای هستند و این مطلب بیانگر این است که روحیه همکاری بین نویسندگان پایین است.

سؤال پنجم پژوهش: پراستنادترین نویسندگان فارسی و لاتین کدامند؟

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، دکتر عباس حری با ۳۴ استناد در رتبه اول پراستنادترین نویسندگان فارسی قرار دارد، عبدالحسین آذرنگ و پوری سلطانی با ۱۳ استناد در رتبه دوم و محمدحسین دیانی با ۱۱ استناد در رتبه سوم قرار دارند. بررسی استنادها نشان می‌دهد که به ۳۳ نفر از نویسندگان فقط ۳ استناد و به ۱۰۶ نفر از نویسندگان فقط ۲ استناد شده است که جهت جلوگیری از طولانی شدن جدول از ذکر اسامی این نویسندگان در جدول مذکور

جدول ۳. الگوی نویسندگی مقالات نشریات ادواری فارسی و لاتین

مجموع (فارسی - لاتین)		لاتین		فارسی		زبان تعداد نویسنده
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۷۴/۴۷	۱۲۹۲	۷۱/۳۲	۶۱۴	۷۵/۶۱	۶۷۸	۱ نویسنده
۹/۸۰	۱۷۰	۱۵/۳۳	۱۳۲	۴/۲۴	۳۸	۲ نویسنده
۱/۸۵	۳۲	۳/۳۶	۲۹	۰/۳۳	۳	۳ نویسنده
۱/۵۶	۲۷	۲/۰۹	۱۸	۱	۹	بیش از ۳ نویسنده
۴/۱۴	۷۲	۵/۲۳	۴۵	۵/۴۵	۴۹	تنالگان
۸/۱۸	۱۴۲	۲/۶۷	۲۳	۱۳/۳۷	۱۱۹	بدون نویسنده
۱۰۰	۱۷۳۵	۱۰۰	۸۶۱	۱۰۰	۸۹۶	مجموع

جدول ۴. فهرست رتبه‌بندی شده پراستنادترین نویسندگان فارسی

ردیف	نام نویسنده	رتبه	تعداد استناد	ردیف	نام نویسنده	رتبه	تعداد استناد
۱	عباس حری	۱	۳۴	۱۱	ناهید بنی‌اقبال	۶	۶
۲	عبدالحسین آذرنگ	۲	۱۳	۱۲	محمدباقر بهبودی	۶	۶
۳	پوری سلطانی	۲	۱۳	۱۳	علی شاه شجاعی	۶	۶
۴	محمدحسین دیانی	۳	۱۱	۱۴	جعفر مهراذ	۶	۶
۵	محمدنقی مهدوی	۳	۱۱	۱۵	ویلیام دورانت	۷	۵
۶	مهدی محسنیان‌راد	۴	۸	۱۶	عبدالکریم سروش	۷	۵
۷	حمید مولانا	۴	۸	۱۷	ماندانا صدیق‌بهرادی	۷	۵
۸	شیرین تعاونی	۵	۷	۱۸	رحمت‌ا. فتاحی	۷	۵
۹	محمود حقیقی	۵	۷	۱۹	زهره میرحسینی	۷	۵
۱۰	علی اصغر شیری	۵	۷	۲۰	جنیفر راولی	۷	۵

صرف نظر شده است.

در میان نویسندگان لاتین که در پایان‌نامه‌های مورد بررسی به آن‌ها استناد شده است، جنیفر راولی با ۷ استناد، یحیی دوستدار با ۶ استناد و کوینگ ولاین هر دو با ۵ استناد در رتبه‌های اول تا سوم پراستنادترین

نویسندگان لاتین قرار دارند.

جدول ۵، پراستنادترین نویسندگان لاتین را نشان می‌دهد. قابل ذکر است که ۲۰ نفر از نویسندگان لاتین دارای ۳ استناد و ۶۸ نفر از نویسندگان دارای ۲ استناد بودند که از ذکر اسامی آن‌ها صرف نظر شده است.

جدول ۵. فهرست رتبه‌بندی شده پراستنادترین نویسندگان لاتین

ردیف	نام نویسنده	رتبه	تعداد استناد	ردیف	نام نویسنده	رتبه	تعداد استناد
۱	Rowley , Jennifer	۱	۷	۶	MC clure, charles	۴	۴
۲	Doustdar , Yahya	۲	۶	۷	curtis , karen	۴	۴
۳	Koein , Micheal	۳	۵	۸	Ellis , David	۴	۴
۴	Line , Meurice	۳	۵	۹	Wilson , T.D	۴	۴
۵	Drucker , P.F	۴	۴	۱۰	Shera , Jess	۴	۴

سؤال ششم پژوهش: پراستنادترین کتاب‌ها و نشریات فارسی و لاتین کدامند؟

برای پاسخ به سؤال ۶ پژوهش، داده‌ها در جدول‌های زیر خلاصه شدند. جدول ۶، پربسامدترین کتاب‌های فارسی، جدول ۷، پربسامدترین کتاب‌های لاتین، جدول ۸، پربسامدترین نشریات فارسی و جدول ۹، پربسامدترین نشریات لاتین را نشان می‌دهند.

کتاب *مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی*، تألیف عباس حری با ۱۰ استناد به عنوان پراستنادترین کتاب فارسی شناخته شد. در

میان کتاب‌های لاتین، کتاب *Encyclopedia of library and information science* با ۹ استناد به عنوان پراستنادترین کتاب لاتین شناخته شد.

در میان نشریات فارسی، نشریه *اطلاع‌رسانی* با ۴۵ استناد پراستنادترین نشریه فارسی، در میان نشریات لاتین *College and Research Libraries* با ۲۷ استناد پراستنادترین نشریه لاتین در پایان‌نامه‌های مورد بررسی است.

جدول ۶. فهرست رتبه‌بندی شده پربسامدترین کتاب‌های فارسی

رتبه	عنوان	فراوانی	درصد فراوانی
۱	مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی	۱۰	۱/۶۱
۲	شبکه برای انتقال دانش فنی و حرفه‌ای	۸	۱/۳۵
۳	آیین نگارش علمی	۶	۹۶
۴	اصطلاح‌نامه کتابداری	۶	۹۶
۵	مبانی نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی	۵	۸۰
۶	کتابخانه‌ها و کتابداران در عصر الکترونیک	۵	۸۰
۷	خدمات فنی	۴	۶۴
۸	گذر از نوگرایی: ارتباطات و دگرگونی جامعه	۴	۶۴
۹	نقش کتابخانه‌های ملی در شبکه ملی اطلاع‌رسانی	۳	۴۸
۱۰	نگرشی در وضعیت اطلاع‌رسانی ایران و چند کشور دیگر	۳	۴۸
۱۱	نظام‌های همکاری بین‌کتابخانه‌ای	۳	۴۸
۱۲	مبانی فلسفه کتابداری آموزشی	۳	۴۸
۱۳	۱۵ عنوان (۲ استناد)	۳۰	۴/۸۲
۱۴	۵۳۲ عنوان (۱ استناد)	۵۳۲	۸۵/۵

جدول ۷. فهرست رتبه‌بندی شده پربسامدترین کتاب‌های لاتین

ردیف	عنوان	فراوانی	درصد فراوانی
۱	<i>Encyclopedia of library and information science</i>	۹	۲/۴۷
۲	<i>Library networking: current problems and future ...</i>	۷	۱/۹۲
۳	<i>Rules for dictionary catalog</i>	۶	۱/۶۵
۴	<i>System analysis and design</i>	۵	۱/۳۷
۵	<i>Network functions reactions</i>	۴	۱/۱۱
۶	<i>Knowledge management</i>	۴	۱/۱۱
۷	<i>University library practices in developin countries</i>	۴	۱/۱۱
۸	<i>Information seeking changing perspectives</i>	۴	۱/۱۱
۹	<i>Management issues in the networking environment</i>	۴	۱/۱۱
۱۰	<i>Network anatomy and network objective</i>	۴	۱/۱۱
۱۱	۱۰ عنوان (۳ استناد)	۳۰	۸/۲۶
۱۲	۱۰ عنوان (۲ استناد)	۲۰	۵/۵۰
۱۳	۲۶۲ عنوان (۱ استناد)	۲۶۲	۷۲/۱۷

جدول ۸. فهرست رتبه‌بندی شده پربسامدترین نشریات فارسی

ردیف	عنوان نشریه	فراوانی	درصد فراوانی
۱	اطلاع‌رسانی	۴۵	۱۰/۵۵
۲	رایانه	۴۴	۱۰
۳	پیام کتابخانه	۳۸	۹
۴	فصلنامه کتاب	۳۰	۷
۵	اطلاع	۲۶	۶
۶	رسانه	۱۶	۳/۷۵
۷	رهیافت	۱۶	۳/۷۵
۸	کتابداری	۱۲	۳
۹	کیان	۱۱	۲/۶۰
۱۰	فرهنگ آفرینش	۹	۲/۱۴
۱۱	تدبیر	۸	۲
۱۲	نشریه دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه تهران	۷	۱/۶۰
۱۳	فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی	۶	۱/۴۰
۱۴	آینه پژوهش	۶	۱/۴۰
۱۵	اطلاع‌شناسی	۶	۱/۴۰
۱۶	۵ عنوان (۵ استناد)	۲۵	۵/۸۵
۱۷	۴ عنوان (۴ استناد)	۱۶	۳/۷۵
۱۸	۶ عنوان (۳ استناد)	۱۸	۴/۲۱
۱۹	۸ عنوان (۲ استناد)	۱۶	۳/۷۵
۲۰	۷۲ عنوان (۱ استناد)	۷۲	۱۶/۸۵

جدول ۹. فهرست رتبه‌بندی پربسامدترین نشریات لاتین

ردیف	عنوان نشریه	فراوانی	درصد فراوانی
۱	<i>College and Research Libraries</i>	۲۷	۵/۴۵
۲	<i>Bulletin of Medical Library Association</i>	۲۶	۵/۲۸
۳	<i>Journal of the American Society for Information Science</i>	۱۵	۳/۰۴
۴	<i>Journal of Information Science</i>	۱۵	۳/۰۴
۵	<i>Journal of Documentation</i>	۱۴	۲/۸۴
۶	<i>Library Journal</i>	۱۱	۲/۲۳
۷	<i>Journal of library and Information Science</i>	۹	۱/۸۵
۸	<i>Information Technology and Library Review</i>	۸	۱/۶۰
۹	<i>International Information and Library Review</i>	۸	۱/۶۰
۱۰	<i>International Library Review</i>	۸	۱/۶۰
۱۱	<i>Librarianship and Information Work Worldwide</i>	۷	۱/۴۲
۱۲	<i>Library Quarterly</i>	۷	۱/۴۲
۱۳	<i>Library Trends</i>	۷	۱/۴۲
۱۴	<i>Libri</i>	۷	۱/۴۲
۱۵	۶ عنوان (۶ استناد)	۳۶	۷/۳۱
۱۶	۲ عنوان (۵ استناد)	۱۰	۲/۰۳
۱۷	۴ عنوان (۴ استناد)	۱۶	۳/۲۵
۱۸	۱۰ عنوان (۳ استناد)	۳۰	۶
۱۹	۱۸ عنوان (۲ استناد)	۳۶	۷/۳۱
۲۰	۱۸۰ عنوان (۱ استناد)	۱۸۰	۳۶/۸۵

سؤال هفتم پژوهش: نیم عمر کتاب‌ها و نشریات فارسی و لاتین چقدر است؟

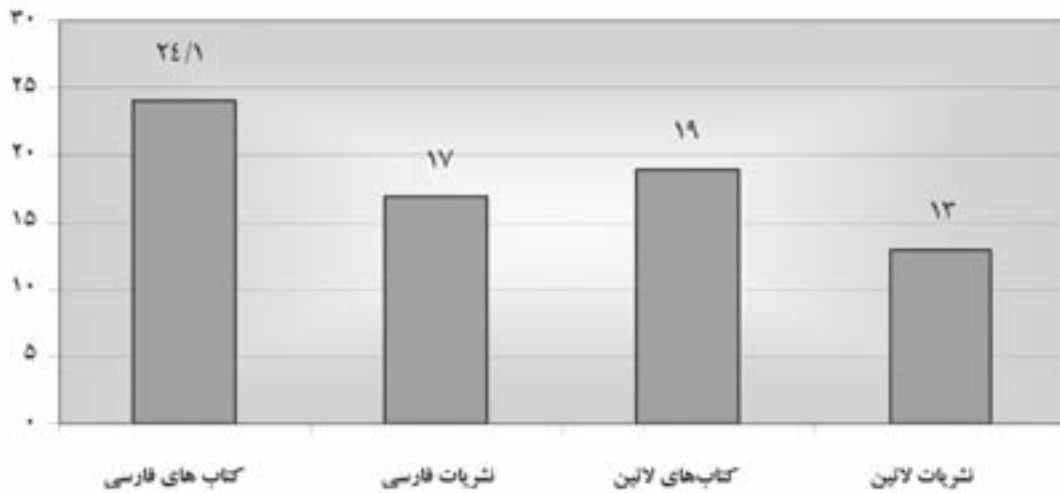
جهت پاسخ به سؤال ۷ پژوهش یعنی تعیین نیمه عمر منابع، سعی شد با استفاده از تاریخ انتشار استنادها، نشان داده شود که ۵۰ درصد از منابع مورد استفاده عمدتاً به چه محدوده زمانی تعلق دارند.

به منظور دقت بیشتر در انجام محاسبات این بخش از الگوی تحقیقی که در ارتباط با تعیین نیمه عمر در سال ۱۹۸۴ توسط ناراندرا کومار (محقق هندی) انجام گرفته، استفاده شد تا دقیقاً میزان پراکندگی ۵۰ درصد از منابع در

محدوده زمانی مشخص تعیین گردد^{۱۳}. از آنجایی که سال انتشار بیش از ۵۰ درصد کتاب‌های فارسی به فاصله زمانی سال‌های ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۴ تعلق داشت، لذا نیمه عمر کتاب‌های فارسی معادل ۲۴ سال و یک ماه به دست آمد. در مورد نشریات فارسی سال انتشار بیش از ۵۰ درصد آن‌ها به فاصله زمانی ۱۳۶۷ تا ۱۳۸۴ تعلق داشت، بنابراین نیمه عمر نشریات فارسی ۱۷ سال به دست آمد.

برای محاسبه نیمه عمر نشریات و کتاب‌های لاتین نیز به همین شیوه عمل گردید و چون سال انتشار بیش از ۵۰ درصد از کتاب‌های

13. Narandra Kumar, "Citation Study as a tool for evaluation of journal collection use: a case study". *Journal of Library and Information Science*, Vol.9, No.1 (1984).

نمودار ۲. نیم‌عمر کتاب‌ها و نشریات فارسی و لاتین

جهان نما (۱۳۸۵)، نشریات ادواری بیشترین استناد را داشته است (۲). در این پژوهش، پس از کتاب، نشریات با ۹۲۲ (۳۴/۸ درصد)، پایان‌نامه‌ها با ۲۷۰ (۱۰/۱ درصد)، مقالات کنفرانس با ۱۶۳ (۶/۲ درصد)، منابع متفرقه با ۱۵۸ (۶ درصد)، وب‌سایت‌ها با ۹۶ (۳/۶ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

منابع فارسی مورد استفاده دانشجویان با ۱۴۶۷ (۵۵/۳۸ درصد) بالاترین استناد را داشته‌اند و از کتاب‌های فارسی با ۶۲۲ (۲۳/۴۸ درصد) استناد و کتاب‌های انگلیسی با ۳۶۳ (۱۳/۷ درصد) استفاده شده است. الگوی نویسندگی مقالات نشریات ادواری فارسی و لاتین، نمایانگر این حقیقت است که روحیه همکاری در میان نویسندگان مقالات بسیار پایین است، به طوری که ۷۵/۶۱ درصد مقالات فارسی و ۷۱/۳۲ درصد مقالات لاتین، تک نویسنده‌ای هستند.

در این پژوهش، عباس حری با ۳۴ استناد و Jennifer Rowely با ۷ استناد پراستنادترین نویسندگان فارسی و لاتین،

لاتین بین سال‌های ۱۹۸۴ تا ۲۰۰۳ بوده، لذا نیم‌عمر کتاب‌های لاتین معادل ۱۹ سال است. در مورد نشریات لاتین سال انتشار بیش از ۵۰ درصد آن‌ها به فاصله زمانی ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۵ تعلق داشت، بنابراین نیم‌عمر نشریات لاتین ۱۳ سال است. نمودار ۲ به بررسی نیم‌عمر کتاب‌ها و نشریات فارسی و لاتین پرداخته است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، ۳۵ پایان‌نامه دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی تهران - واحد علوم و تحقیقات با ۲۶۵۱ استناد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. میانگین تعداد استناد برای هر پایان‌نامه ۷۵/۷۴ است. توزیع فراوانی استنادها برحسب نوع منبع حاکی از آن است که کتاب‌ها با تعداد ۱۰۴۲ استناد (۳۹/۳ درصد) دارای بیشترین استناد هستند. قابل ذکر است که در پژوهش شفیع‌ی (۱۳۷۹) و تیمورخانی (۱۳۸۱) نیز کتاب دارای بیشترین استناد بوده (۷؛ ۳)، اما در پژوهش مشترک تصویری قمصری و

کتاب‌های مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی با ۱۰ استناد و *Encyclopedia of library and information science* با ۹ استناد به‌عنوان پراستنادترین کتاب‌های فارسی و لاتین شناخته شدند.

تعیین پراستنادترین نشریات هم یکی از سوالات پژوهش بود و یافته‌ها نشان داد که نشریه‌های اطلاع‌رسانی با ۴۵ استناد و *College and Research Libraries* با ۲۷ استناد پربسامدترین نشریات فارسی و لاتین هستند. در این پژوهش، سیاهه‌ای از پراستنادترین نشریات فارسی و لاتین (جدول‌های ۸ و ۹) تهیه شده که می‌تواند راهنمای مناسبی برای مدیران کتابخانه باشد تا با توجه به آن‌ها، نسبت به انتخاب نشریات مورد نیاز اقدام نمایند. نتایج پژوهش همچنین نشان می‌دهد که کمترین نیم‌عمر با ۱۳ سال به نشریات لاتین و بیشترین نیم‌عمر با ۲۴ سال و یک ماه به کتاب‌های فارسی اختصاص دارد.

تحقیقات توصیه می‌شود بخش اصلی بودجه به خرید نشریات ادواری اختصاص داده شود. اما ابتدا بافت موضوعی نشریات مورد استناد بررسی و میزان ارتباط آن با رشته سنجیده شود و در نهایت خرید نشریاتی که رشته مربوط را پوشش می‌دهند، در اولویت قرار گیرند.

۳- با توجه به پایین بودن روحیه همکاری در بین نویسندگان مقالات (۷۴/۴۷ درصد مقالات در این پژوهش تک‌نویسنده‌ای بودند) پیشنهاد می‌گردد نویسندگان بیش از پیش به نوشتن مقالات گروهی اقدام نمایند.

۴- پیشنهاد می‌شود که در تدوین مآخذ نویسی، جهت یکنواختی و هماهنگی در مآخذ پایان‌نامه‌ها دقت بیشتری شود و استادان محترم در ارزش‌گذاری پایان‌نامه‌ها، ارزیابی وضعیت مآخذ را از لحاظ رعایت اصول کتاب‌شناختی، یکدستی، شیوه نگارش، میزان صحت و دقت مدنظر قرار دهند.

منابع

۱. امیرحسینی، مازیار. «کتابسنجی و اطلاع‌سنجی». *فصلنامه کتاب*، دوره سوم، ۱ (بهار و زمستان ۱۳۷۱): ۱۸۳-۲۰۹.
۲. تصویری‌قمصری، فاطمه؛ جهان‌نما، محمدرضا. «تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های پژوهشگران پژوهشکده مهندسی جهادکشاورزی». *فصلنامه کتاب*، دوره هفدهم، ۳ (پاییز ۱۳۸۵): ۷۵-۸۸.
۳. تیمورخانی، افسانه. «تحلیل استنادی مقالات تالیفی فصلنامه کتاب». *فصلنامه کتاب*، دوره سیزدهم، ۳ (پاییز ۱۳۸۱): ۳۲-۴۵.
۴. حری، عباس. *مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی*. تهران: نشر کتابخانه، ۱۳۷۳.

پیشنهادها

- ۱- از آنجایی که یافته‌های علمی جدید در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی بیشتر به زبان انگلیسی منتشر می‌شوند، لازم است مدیران کتابخانه در خرید منابع، به تهیه منابع انگلیسی توجه ویژه‌ای داشته باشند و همچنین توجه به منابع لاتین و آخرین یافته‌های علمی و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر مدنظر دانشجویان، به‌ویژه در مقطع دکتری قرار گیرد.
- ۲- بدیهی است که نشریات ادواری حاوی جدیدترین یافته‌های علمی بوده، لذا به بخش مجموعه‌سازی کتابخانه واحد علوم و

تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۴.
نقل در مهرداد، جعفر؛ کریمیان مزیدی، محمدعلی.
«تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد
آبیاری دانشگاه‌های شهید چمران اهواز، تهران،
شیراز و فردوسی مشهد (۱۳۶۷-۱۳۷۷)». *مجله
علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، دوره نهم،
۱ (زمستان ۱۳۸۱): ۲-۱۴.

۱۳. مهرداد، جعفر؛ کریمیان مزیدی، محمدعلی.
«تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد
آبیاری دانشگاه‌های شهید چمران اهواز، تهران،
شیراز و فردوسی مشهد (۱۳۶۷-۱۳۷۷)». *مجله
علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، دوره نهم،
۱ (زمستان ۱۳۸۱): ۲-۱۴.

14. Ash, John. "library use of the public health Materials description and analysis". *Bulletin of Medical Library Association*, Vol.621, No.2 (1974): 95- 103.

15. Gooden, Angela M. "Citation analysis of chemistry doctoral dissertations: an Ohio state university case study". *Issues in science and technology librarianship*, 2001. [on-line]. Available: <http://www.istl.org/ol-fall/refereed.html>

16. Lal, Arjun. "Ranking of periodicals in the field of soil science". *Annual of Library Science and Documentation*, Vol.37, No.2 (1990): 67- 73.

17. Shokeen, Ashu; Kaushik, Sanjaryk. "Indian journal of plant physiology: a citation analysis". *Annals of Library and Information Studies*, Vol.51, No.3 (2004): 104- 107.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۶/۳/۵

۵. ریاحی‌نیا، نصرت. «بررسی میزان کاربرد نشریات لاتین در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۲.

۶. سلطانی، پوری؛ راستین، فروردین. *دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی فارسی- انگلیسی و انگلیسی به فارسی*. تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۸۱.

۷. شفیعی، فریال. «تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان رشته زبان و ادبیات عرب دانشکده ادبیات. دانشگاه تهران در سال‌های ۱۳۷۷-۱۳۷۰». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۹.

۸. شهریاری، پرویز. «تحلیل استنادی مقالات فصلنامه علوم اطلاع‌رسانی ۱۳۵۱-۱۳۸۱». *فصلنامه کتاب*، دوره هفدهم، ۳ (پاییز ۱۳۸۵): ۸۹-۱۰۲.

۹. صدیقی، مه‌ری. «تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان حوزه علوم زمین موجود در مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران». *اطلاع‌رسانی*، دوره هفدهم، ۱ و ۲ (پاییز و زمستان ۱۳۸۰): ۳۰-۴۱.

۱۰. عصاره، فریده. «بررسی وضع استنادهای مقالات پزشکی فارسی در مجلات دانشکده‌های پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و مشهد در سال‌های ۱۳۵۴-۱۳۵۶». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، ۱۳۶۵.

۱۱. عصاره، فریده. «تحلیل استنادی». *فصلنامه کتاب*، دوره نهم، ۳ و ۴ (پاییز و زمستان ۱۳۷۷): ۳۴-۴۸.

۱۲. کومار، کریشان. *روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی*. ترجمه فاطمه رهادوست.